

Кімге: «Ұлытау облысының цифрлық технологиялар басқармасы» ММ басшысы Жазылхан ұлы Ермекке

Автор: Анихан Жансая Қалдыбайқызы, Ұлытау ауданы әкімі аппаратының қаржы – шаруашылық қамтамасыз ету бөлімінің басшысы

Күні: 03.03.2025ж.

АНАЛИТИКАЛЫҚ ЖАЗБА

Тақырыбы: Қазақстандағы бюджетті басқаруда қолданылатын негізгі цифрлық платформалар

Кілт сөздер: Цифрландыру, жасанды интеллект, бюджет, қаржылық жоспарлау, бюджеттік процесс, автоматтандыру, Big Data (Үлкен деректер), мониторинг және аудит, бюджеттік ашықтық, қаржы технологиялары.

Кіріспе

Тақырыптың өзектілігі: Қазақстан Республикасының 2025 жылға дейінгі Ұлттық даму жоспары, “Цифрлық Қазақстан” мемлекеттік бағдарламасы және “Бюджет жүйесі туралы” Заң мемлекеттік қаржы жүйесін цифрландыруды негізгі басымдықтардың бірі ретінде қарастырады. Бұл бастамалар халықаралық тәжірибеге сәйкес келеді және бюджетті басқарудың тиімділігін арттыру мақсатында цифрлық технологияларды енгізуді көздейді.

Халықаралық ұйымдар, мысалы, Дүниежүзілік банк пен Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымы (OECD), бюджеттік процестерді цифрландыруды мемлекеттік қаржылық ашықтықты қамтамасыз етудің басты факторы ретінде қарастырады. Осыған байланысты Қазақстанның бюджеттік басқару жүйесін шетелдік тәжірибемен салыстыру өзекті болып табылады.

Қазақстандағы бюджетті басқаруда қолданылатын негізгі цифрлық платформалар

1. Қазынашылық-клиент (Казначейство-клиент) жүйесі

- Негізгі құжаттар:
 - “Бюджет кодексі” (2008 ж.)
 - ҚР Қаржы министрінің бұйрықтары
- Функциясы:

- Бюджет қаражатын жоспарлау, бөлу және игеру процестерін автоматтандыру.
- Мемлекеттік органдар арасында қаржылық ақпараттың ашықтығын қамтамасыз ету.

Шетелдік тәжірибе:

- Эстония: X-Road интеграциялық платформасы мемлекеттік қаржы деректерінің жылдам және қауіпсіз алмасуын қамтамасыз етеді.
- АҚШ: Federal Financial Management System бюджеттік шығыстарды нақты уақыт режимінде бақылайды.

2. Ашық бюджеттер порталы (budget.egov.kz)

- Негізгі құжат:
- “Қоғамдық бақылау туралы” Қазақстан Республикасының Заңы

Функциясы:

- Бюджет қаражатының жұмсалуды азаматтарға ашық көрсету.
- Қоғамдық ұсыныстарды қабылдау арқылы бюджеттік процестерге азаматтардың қатысуын арттыру.

Шетелдік тәжірибе:

- Ұлыбритания: “Where Does My Money Go?” платформасы салық төлеушілерге бюджеттік шығындар туралы нақты деректерді ұсынады.
- Бразилия: “Portal da Transparência” мемлекеттік шығындардың толық ашықтығын қамтамасыз етеді.

3. Мемлекеттік сатып алулар порталы (goszakup.gov.kz)

- Негізгі құжаттар:
- “Мемлекеттік сатып алу туралы” ҚР Заңы
- “Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы” ҚР Заңы

Функциясы:

- Мемлекеттік сатып алуларды ашық өткізу, сыбайлас жемқорлық тәуекелдерін азайту.
- Жеткізушілер арасында әділ бәсекелестікті арттыру.

Шетелдік тәжірибе:

- Оңтүстік Корея: “KONEPS” мемлекеттік сатып алулардың 100%-ын цифрлық форматта өткізіп, адам факторын барынша азайтады.
- Чили: “ChileCompra” жүйесі сатып алу процестерін оңтайландырып, шағын және орта бизнеске тең мүмкіндіктер береді.

4. Smart Data Ukimet

- Негізгі құжат:
- “Цифрлық Қазақстан” мемлекеттік бағдарламасы

Функциясы:

- Үлкен деректерді (Big Data) пайдалана отырып, мемлекеттік қаржы қозғалысын талдау.
- Экономикалық болжам жасау және бюджет саясатын оңтайландыру.

Шетелдік тәжірибе:

- Канада: “Open Government Portal” бюджеттік шешімдерді жасанды интеллект арқылы талдауға мүмкіндік береді.
- Сингапур: “GovTech” деректерді сараптау арқылы бюджеттік шығындарды оңтайландыруға көмектеседі.

Бюджеттік цифрландыруды жетілдіру бағыттары

1. Қаржы министрлігі мен мемлекеттік органдар арасындағы деректер алмасуды жақсарту

- Эстония тәжірибесі: X-Road жүйесіндегідей деректерді автоматты түрде бөлісу механизмдерін дамыту.

2. Жасанды интеллект пен блокчейн технологияларын енгізу

• Сингапур тәжірибесі: “GovTech” үлгісін қолдану арқылы бюджеттік процестерді басқаруда AI шешімдерін пайдалану.

3. Қоғамдық қатысуды кеңейту

• Ұлыбритания тәжірибесі: “Where Does My Money Go?” сияқты азаматтар үшін интерактивті бюджет картасын әзірлеу.

4. Киберқауіпсіздікті нығайту

- АҚШ тәжірибесі: “Federal Financial Management System” үлгісінде бюджеттік деректердің қауіпсіздігін арттыру.

Қорытынды

Қазақстандағы бюджетті басқаруда цифрлық платформаларды енгізу “Бюджет кодексі”, “Цифрлық Қазақстан” бағдарламасы және басқа да заңнамалық актілер аясында жүзеге асуда. “Қазынашылық-клиент”, “Ашық бюджеттер”, “Smart Data Ukimet” сияқты жүйелер бюджеттік процестердің ашықтығын қамтамасыз етіп, қаржының тиімді игерілуіне ықпал етеді.

Халықаралық тәжірибе көрсеткендей, бюджеттік процестерді цифрландыруда жасанды интеллект, Big Data, блокчейн және азаматтық бақылауды күшейту маңызды рөл атқарады. Қазақстан алдағы жылдары бюджеттік процестердің тиімділігі мен қауіпсіздігін арттыру үшін Оңтүстік Корея, Ұлыбритания, Эстония және Сингапурдың тәжірибесін ескере отырып, өз жүйелерін жетілдіруі қажет.

